

REFORMA SĄDOWNICTWA W POLSCE STANOWI

ZAGROŻENIE DLA PRAWA DO SPRAWIEDLIWEGO SĄDU

DOKUMENT AMNESTY INTERNATIONAL PRZED POSIEDZENIEM RADY DS. OGÓLNYCH
UE, MARZEC 2018.

AMNESTY
INTERNATIONAL

Amnesty International to globalny ruch zrzeszający ponad 7 milionów osób działających na rzecz świata, w którym wszyscy mogą korzystać z praw człowieka.

Chcemy zapewnić każdemu możliwość realizacji praw zapisanych w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka oraz innych dokumentach międzynarodowych poświęconych prawom człowieka.

Jesteśmy niezależni od władz państwowych, ideologii politycznych, interesów gospodarczych lub religii, a fundusze na swoją działalność pozyskujemy w większości ze składek członkowskich i dotacji osób indywidualnych.

© Amnesty International 2018

O ile nie postanowiono inaczej, treść niniejszego dokumentu jest chroniona licencją (uznanie autorstwa, użycie niekomercyjne, bez utworów zależnych, międzynarodowe 4.0).

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode>

Więcej informacji można znaleźć w zakładce poświęconej licencjom na stronie:

www.amnesty.org

Jeśli materiał chroniony jest prawem autorskim przysługującym podmiotowi innemu niż Amnesty International, wówczas materiał ten nie podlega licencji Creative Commons.

Dokument opublikowany w 2018 roku przez

Amnesty International Polska

pl. Lelewela 8

01-624 Warszawa

Język oryginału: angielski

amnesty.org.pl

**AMNESTY
INTERNATIONAL**

SPIS TREŚCI

1. WSTĘP	4
2. INGERENCJA W NIEZALEŻNOŚĆ SĄDOWNICTWA	4
SĘDZIA TULEYA	5
SPRAWA Z SUWAŁK	6
SĘDZIA ŻUREK	8
3. WOLNOŚĆ WYRAŻANIA POGLĄDÓW: ODPOWIEDZIALNOŚĆ KARNA ZA WYRAŻANIE POGLĄDÓW	8
4. WOLNOŚĆ ZGROMADZEŃ: ATAKI NA PROTESTUJĄCYCH	9
5. REKOMENDACJE DLA RZĄDU POLSKI	10

1. WSTĘP

W niniejszym dokumencie przedstawione są konkretne przykłady, które pokazują negatywny wpływ rządowej reformy sądownictwa przyjętej w okresie od lipca do grudnia 2017 r. na prawa i prawa człowieka w Polsce. Amnesty International uważa, że istnieje „wyraźne ryzyko poważnego naruszenia” przez rząd Polski wartości chronionych art. 2 TUE¹, ale również, że Polska już naruszyła wiążące ją zobowiązania międzynarodowe do poszanowania zasady praworządności i praw człowieka.

W wyniku zmian w sądownictwie wprowadzonych w 2017 r., rząd polski może ingerować w działalność sądów, co stanowi zagrożenie dla prawa do rzetelnego procesu. W tym dokumencie, Amnesty International opisuje przykłady takiej ingerencji wobec sędziów Sądu Rejonowego w Suwałkach, na których wywierana była presja po wydaniu przez ten sąd kolejnych orzeczeń korzystnych dla osób protestujących przeciwko polityce rządu. Dodatkowo Amnesty International uzyskała świadectwa sędziów, przeciwko którym wszczęto postępowania dyscyplinarne lub którzy obawiają się wszczęcia takich postępowań z uwagi na wydane przez nich orzeczenia w sprawach dotyczących polityków rządzącej partii lub ich udziału w demonstracjach w obronie niezależności sądownictwa.

Wielu prawników, prokuratorów, przedstawicieli organizacji pozarządowych oraz samych sędziów, z którymi Amnesty International rozmawiała, wyraziło obawy dotyczące braku instytucjonalnej niezależności sądownictwa w Polsce. Jeden z adwokatów w Warszawie powiedział: „Z perspektywy systemowej, nie mamy już wolnych sądów. Teraz to od konkretnych sędziów zależy, czy będą wystarczająco odważni, aby orzekać niezależnie od polityków”². „Przed nami czasy, w których testowane będą charaktery. Coraz więcej sędziów odwołuje się w swoich wyrokach do Konstytucji i międzynarodowego prawa praw człowieka” – powiedziała Amnesty International Katarzyna Gajowniczek-Pruszyńska, adwokatka specjalizująca się w sprawach z zakresu prawa karnego³. „Sędziowie nie czują się bezpieczni. Po zmianach w Krajowej Radzie Sądownictwa, wymianach prezesów sądów, sędziowie wiedzą, że będą mieli problemy, gdy wydadzą orzeczenia niezgodne z oczekiwaniami prokuratora”, powiedział Mikołaj Pietrzak, dziekan Okręgowej Rady Adwokackiej w Warszawie⁴.

2. INGERENCJA W NIEZALEŻNOŚĆ SĄDOWNICTWA

W lipcu 2017 r. Prezydent RP podpisał nowelizację ustawy o ustroju sądów powszechnych, która weszła w życie w sierpniu 2017 r. Na podstawie tej nowelizacji, Minister Sprawiedliwości uzyskał kompetencje do powoływania i zwalniania prezesów i wiceprezesów sądów. W okresie sześciu miesięcy od wejścia w życie nowelizacji, Minister był uprawniony do wymiany prezesów i wiceprezesów bez żadnego uzasadnienia. Korzystając z tego uprawnienia, od sierpnia 2017 r. do lutego 2018 r. Minister odwołał wielu z nich i powołał 66 nowych prezesów i 63 nowych wiceprezesów sądów powszechnych⁵. W Polsce jest 377 sądów powszechnych⁶ i rząd sam przyznał, że Minister wymienił ok. 18 % prezesów i wiceprezesów sądów⁷.

W niektórych przypadkach, zwolnieniom towarzyszył sprzeciw sędziów danych sądów. Na przykład Zgromadzenie Przedstawicieli Sędziów okręgu Sądu Okręgowego w Warszawie stwierdziło, że odwoływanie sędziów bez konsultacji z organami samorządu sędziowskiego jest „działaniem wpływającym na niezależność sądów”⁸. Największe stowarzyszenie sędziów w Polsce, Stowarzyszenie Sędziów Polskich Iustitia nazwało zmiany w warszawskich sądach „czystkami kadrowymi”⁹. Szczególne obawy budzą odwołania i nowe nominacje w Sądzie Rejonowym Warszawa Śródmieście, ponieważ do tego sądu kierowane są sprawy przeciwko uczestnikom manifestacji antyrządowych – zarówno karne, jak i te o wykroczenia¹⁰.

¹ Artykuł 2 Traktatu o Unii Europejskiej stanowi, że: „Unia opiera się na wartościach poszanowania godności osoby ludzkiej, wolności, demokracji, równości, państwa prawnego, jak również poszanowania praw człowieka, w tym praw osób należących do mniejszości. Wartości te są wspólne Państwom Członkowskim w społeczeństwie opartym na pluralizmie, niedyskryminacji, tolerancji, sprawiedliwości, solidarności oraz na równości kobiet i mężczyzn.”

² Rozmowa z Amnesty International z dnia 20 lutego 2018 r., Warszawa. Nazwisko adwokata znajduje się w dokumentach Amnesty International

³ Rozmowa z Amnesty International z dnia 21 lutego 2018 r., Warszawa.

⁴ Rozmowa z Amnesty International z dnia 29 stycznia 2018 r., Warszawa.

⁵ <http://www.iustitia.pl/informacja-publiczna/2100-ostatecznie-130-prezesow-i-wiceprezesow-zostalo-odwolanych-przez-ministra-sprawiedliwosci>

⁶ <http://sonar.wyborcza.pl/sonar/7,156422,22492032,sonarwsadach-pis-poprawia-ustawy-powoluje-prezesow.html>

⁷ Streszczenie Białej Księgi rządu na temat reformy sądownictwa w Polsce, marzec 2018, s. 5:

https://www.premier.gov.pl/files/files/white_paper_en_-_executive_summary.pdf

⁸ <http://www.iustitia.pl/uchwaly/2122-uchwala-nr-3-zgromadzenia-przedstawicieli-sedziow-okregu-sadu-okregowego-w-warszawie>

⁹ <http://www.iustitia.pl/informacje/2099-czystki-kadrowe-w-sadzie-rejonowym-dla-m-stolecznego-warszawa>

¹⁰ <https://oko.press/ziobro-zmienil-prezesa-sadu-warszawie-dotychczas-sad-uniewinnial-demonstrantow-antyrzadowych/>

W następstwie fali demonstracji przeciwko zamachowi na niezależność sądownictwa, Amnesty International przeprowadziła kilka rozmów z sędziami, przeciwko którym wszczęto postępowania dyscyplinarne lub na których wywierano nacisk, po tym jak wydali orzeczenia w sprawach protestów lub wypowiedzieli się na temat reformy prowadzonej przez rząd.

SĘDZIA TULEYA

Igor Tuleya jest sędzią Sądu Okręgowego w Warszawie, który brał aktywny udział w protestach przeciwko zamachowi rządu na niezależne sądy w lipcu 2017 r. „Sędzia musi się poruszać w granicach prawa, nie może iść na barykady, ale wartości bronić musi” – powiedział mediom¹¹.

W grudniu 2017 r. sędzia Tuleya uwzględnił zażalenie wniesione przez czterech posłów opozycji na postanowienie o umorzeniu postępowania wydane przez Prokuratorę Okręgową w Warszawie w sprawie obrad Sejmu w grudniu 2016 r. Posłowie uważali, że w trakcie obrad Marszałek uniemożliwił im udział w debacie przed głosowaniem nad budżetem. Obrady miały miejsce w bardzo burzliwym czasie, gdy w budynku Sejmu i poza nim odbywały się protesty przeciwko ograniczeniu dostępu mediów do Sejmu¹². Podczas protestów, posłowie opozycji celowo wykraczali poza temat debaty, krzyczeli i w inny sposób zakłócali obrady, co poskutkowało wyłączeniem z obrad przez Marszałka Sejmu jednego z posłów opozycji i przeniesieniem obrad do innego pomieszczenia. W dniu 18 grudnia 2017 r. sędzia Tuleya orzekł w tej sprawie, że:

1. Prokurator powinien kontynuować postępowanie w sprawie skargi posłów, bowiem ich prawa jako deputowanych zostały naruszone przez Marszałka Sejmu;
2. Decyzja Marszałka o włączeniu jednego z posłów, który krzyczał i odbiegał od tematu obrad była niezgodna z polskim prawem; dodatkowo naruszała jego prawo do wolności wypowiedzi gwarantowane Konwencją o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności¹³.

W grudniu 2017 r., niedługo po wydaniu decyzji przez sędziego Tuleyę, wiceprezes Sądu Okręgowego w Warszawie zarzucił mu ujawnienie informacji objętych tajemnicą przy orzekaniu w tej sprawie. W dniu 26 stycznia prezes Sądu Okręgowego w Warszawie¹⁴ poinformował Zgromadzenie Sędziów Sądu Okręgowego w Warszawie, że prokurator wszczął postępowanie karne w tej sprawie. W momencie redakcji tego tekstu, postępowanie znajdowało się na etapie postępowania przygotowawczego¹⁵.

Tuleya twierdzi, że dokumenty, do których odniósł się w swoim orzeczeniu są powszechnie dostępne¹⁶. Obawia się, że gdy jak w kwietniu 2018 r. zostanie powołana przez polityków nowa izba dyscyplinarna Sądu Najwyższego, zostanie wszczęte przeciwko niemu postępowanie dyscyplinarne w związku z jego orzeczeniem w sprawie obrad Sejmu, wyłącznie dlatego, że orzeczenie to nie było korzystne dla rządu. Część polityków partii rządzącej oświadczyło, że Tuleya nie nadaje się do pełnienia urzędu sędziego¹⁷.

Informacje o naciskach Ministra Sprawiedliwości i innych polityków partii rządzącej zostały także przekazane przez przedstawicieli Stowarzyszenia Sędziów Polskich Iustitia, którzy powiedzieli Amnesty International, że Minister „rutynowo komentuje dla mediów orzeczenia w poszczególnych sprawach”¹⁸.

¹¹ Wywiad dla Gazety Wyborczej, 17 lutego 2018 r. (po polsku) <http://wyborcza.pl/magazyn/7,124059,23029890,igor-tuleya-nie-mam-planu-b.html>

¹² Informacja o decyzji sędziego Tulei z grudnia 2017 r. (po polsku): <https://www.tvn24.pl/wiadomosci-z-kraju,3/sad-uchyla-decyzje-prokuratury-w-sprawie-obrad-w-sali-kolumnowej,799622.html>

¹³ Link do orzeczenia z dnia 18 grudnia 2017 r. (po polsku): <http://n-6-1.dcs.redcdn.pl/file/o2/tvn/web-content/m/p1/f/cd14821dab219ea06e2fd1a2df2e3582/d89a4961-1128-411a-bb8d-682818f56380.pdf>

¹⁴ Powołany przez Ministra Sprawiedliwości we wrześniu 2017 r.: <https://wiadomosci.wp.pl/ziobro-zwolnil-trzy-wiceprezesy-i-powolal-nowa-prezes-sadu-okregowego-w-warszawie-rzeczniczka-sadu-dla-wp-zwolnienia-bez-zadnego-zarzutu-6165741645256833a>

¹⁵ Mail od sędziego Tulei, 8 marca 2018 r.

¹⁶ Rozmowa z sędzią Tuleyą, 30 stycznia 2018 r., Warszawa.

¹⁷ Na przykład Krystyna Pawłowicz: <https://wiadomosci.wp.pl/krystyna-pawlowicz-na-fb-do-sedziego-igora-tulei-pan-nie-powinien-byc-sedzia-6087080985023617a>

¹⁸ Rozmowa z sędzią Moniką Frąckowiak, SSP Iustitia, 30 stycznia 2018 r., Warszawa.

SPRAWA Z SUWAŁK

W styczniu 2017 r. sędzia Dominik Czeszkiewicz z Sądu Rejonowego w Suwałkach orzekł, że działacze demonstrujący przeciwko kandydatce Prawa i Sprawiedliwości w wyborach uzupełniających do Senatu, podczas ceremonii inauguracji wystawy poświęconej armii generała Władysława Andersa, *nie byli winni* zakłócania porządku publicznego „krzykiem, hałasem, alarmem lub innym wybrykiem”¹⁹. Sędzia Czeszkiewicz, powołując się między innymi na Europejską Konwencję Praw Człowieka orzekł, że protestujący nie zakłócili porządku, korzystali jedynie z przysługującej im wolności wypowiedzi w trakcie wydarzenia publicznego. Policja złożyła odwołanie od tego wyroku. Jak wynika z przekazu medialnego, w dniu 25 marca 2017 r. wiceminister sprawiedliwości spotkał się z sędzią Sądu Okręgowego w Suwałkach Jackiem Sowulem (orzekającym w apelacji). W dniu 6 kwietnia sędzia Sowul uchylił wspomniany wyżej wyrok uniewinniający i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania²⁰. Sprawa została rozpoznana ponownie w dniu 29 czerwca 2017 r. przez sędziego Sądu Rejonowego w Suwałkach, Piotra Taraszkiewicza, który również orzekł, że protestujący nie byli winni wykroczenia. Policja ponownie odwołała się. W październiku 2017 r. sędzia Sowul otrzymał awans na stanowisko prezesa Sądu Okręgowego w Suwałkach²¹. W dniu 26 października 2017 r. Sąd Okręgowy po raz drugi uchylił wyrok uniewinniający i nakazał ponowne rozpatrzenie sprawy wobec trzech protestujących. (W przypadku dwóch protestujących, którzy nie wypowiadali się w trakcie protestu a byli jedynie obecni, Sąd Okręgowy uznał, że nie są winni wykroczenia.) Ponowna rozprawa w Sądzie Rejonowym zaplanowana na 19 lutego 2018 r. została odroczone z uwagi na anonimowe doniesienia o możliwości popełnienia przestępstwa przez sędziów Sądu Okręgowego²².

Omawiana sprawa i wydane przez Sąd Rejonowy wyroki [uniewinniające] były krytykowane przez wysokich rangą polityków partii Prawa i Sprawiedliwości. W styczniu 2018 r. Wiceminister Spraw Wewnętrznych i Administracji Jarosław Zieliński, który był obecny na uroczystości inauguracji wystawy udzielił wywiadu w stacji radiowej i stwierdził, że jego zdaniem sędzia Czeszkiewicz „zachęcał do łamania prawa”²³.

W dniu 26 stycznia 2018 r. Kolegium sędziów Sądu Okręgowego w Suwałkach postanowiło wszcząć postępowanie dyscyplinarne przeciwko sędziemu Dominikowi Czeszkiewiczowi.

Sędzia Czeszkiewicz powiedział Amnesty International: „Po wydaniu pierwszego wyroku [uniewinniającego] mówiono mi, żebym uważał. Kilka miesięcy temu, powiedziano mi, że zostało wszczęto przeciwko mnie postępowanie dyscyplinarne. Teraz wiem, że oni po prostu czekali aż popełnię błąd”.²⁴

W dniu 17 stycznia 2018 r. sędziemu Czeszkiewiczowi przydzielono sprawę karną dotyczącą nieletniej. Wyzaczył termin przesłuchania nieletniej na 26 stycznia. Prezes Sądu Okręgowego, J. Sowul interweniował, twierdząc, że to sprawa niecierpiąca zwłoki i że nieletnia powinna zostać przesłuchana szybciej. Wyłącznie z powodu wyznaczenia terminu przesłuchania nieletniej na 26 stycznia sędzia Czeszkiewicz zostanie teraz poddany procedurze dyscyplinarnej²⁵. Sędzia Czeszkiewicz uważa, że bezstronność pracy w sądzie została w sposób znaczący osłabiona: „Poza tym, prezes Sądu Okręgowego w Suwałkach nakazał zbadanie sześciu innych wydanych przeze mnie orzeczeń. Sprawa znajduje się teraz u Rzecznika Dyscyplinarnego Sądu Okręgowego. Obawiam się o bezstronność tego postępowania, bowiem rzecznik jest dobrym znajomym prezesa sądu [który wniósł skargę na sędziego] [...] Wygląda na to, że decyzje podejmowane są w Sądzie Okręgowym i Apelacyjnym. Żartujemy, że przed wydaniem wyroku w sprawie powinniśmy pytać ich o zdanie”²⁶. Jednakże biorąc pod uwagę, że postępowanie dyscyplinarne może zakończyć się sankcjami, w tym usunięciem ze stanowiska, sędzia Czeszkiewicz obawia się o swoją pracę i przyszłość.

W grudniu 2017 r. Parlament przyjął zmiany do ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa (KRS)²⁷ oraz do ustawy o Sądzie Najwyższym, które poważnie osłabiają niezależność sądów. Obie ustawy podporządkowują sądy politykom i wprowadzają narzędzia służące kontrolowaniu sędziów przez władzę wykonawczą.

¹⁹ Artykuł 51§1 Kodeksu wykroczeń.

²⁰ <https://oko.press/sad-suwalkach-odpuszcz-dzialaczom-kod-beda-sadzeni-trzeci/ lub https://www.tvn24.pl/wiadomosci-z-kraju,3/suwalki-sedzia-jacek-sowul-i-kulisy-wyroku-przeciwko-dzialaczom-kod,784627.html>

²¹ <https://bialystok.onet.pl/suwalki-nowy-prezes-sadu-okregowego-to-nominacja-polityczna/40b9cmh>

²² <https://kodu24.pl/suwalkscy-sedziowie-wykluczeni-z-procesu-dzialaczy-kod/>

²³ Radio 5 wywiad z J. Zielińskim: <https://radio5.com.pl/pierwszy-gosc-w-2018/>

²⁴ Rozmowa z Amnesty International, 25 lutego 2018 r., Białystok.

²⁵ https://siecobywatelska.pl/wp-content/uploads/2018/02/A_2018_02_15_09_09_57_286.pdf

²⁶ Wywiad z Amnesty International, 25 lutego 2018 r.

²⁷ Organ konstytucyjny stojący na straży niezależności sądów i niezawisłości sędziów.

W dniu 15 stycznia 2018 r. przewodniczący KRS zrezygnował ze stanowiska na znak sprzeciwu wobec nowej ustawy, twierdząc, że jest ona niezgodna z Konstytucją RP²⁸.

Nowelizacja przyznaje Sejmowi kompetencje do powoływania 15 sędziów do składu KRS. Z kolei polska Konstytucja wprost ogranicza liczbę członków KRS powoływanych przez Parlament do 6. W dniu 5 marca 2018 r. Parlament wyznaczył nowych członków KRS, z których ośmiu to nowi prezesi i wiceprezesi sądów powołani przez Ministra Sprawiedliwości od sierpnia 2017 r.²⁹

Ustawa o Sądzie Najwyższym wejdzie w życie w kwietniu 2018 r. Przyznaje ona między innymi uprawnienia dla nowoutworzonej Izby Nadzwyczajnej Sądu Najwyższego, która w okresie 3 lat od dnia wejścia w życie ustawy może rozpatrzyć skargę nadzwyczajną wniesioną od prawomocnych orzeczeń kończących postępowanie w sprawach, które uprawomocniły się po dniu 17 października 1997 r. (Artykuł 115 § 1)³⁰. Może to nastąpić bez wiedzy oraz zgody stron. W praktyce taki przepis może skutkować naruszeniem zasady pewności prawa. Komisja Wenecka stwierdziła, że Izba Nadzwyczajna „będzie posiadała kompetencje do badania spraw politycznie wrażliwych (sporów wyborczych, zatwierdzania ważności wyborów i referendów, etc.) oraz sporów pomiędzy obywatelami a Państwem”.³¹

Nowelizacja ustawy o Sądzie Najwyższym zawiera także przepisy, które zezwalają na wznowienie zakończonego prawomocnym orzeczeniem postępowania dyscyplinarnego przeciwko sędziom (Artykuł 124 § 1). Nowelizacja ustanawia nową Izbę Dyscyplinarną, a zasiadający w niej oprócz sędziów ławnicy będą powoływani przez Senat³². Sędziowie, z którymi rozmawiała Amnesty International obawiają się, że gdy ustawa wejdzie w życie w kwietniu 2018 r. przeciwko sędziom „politycznie niewygodnym „mogą zostać wszczęte liczne postępowania dyscyplinarne.

²⁸ <http://krs.pl/pl/aktualnosci/d.2018.1/5193.komunikat-rzecznika-prasowego-dotyczacy-rezygnacji-z-funkcji-przewodniczacego-krajowej-rady-sadownictwa-sedziego-sadu-najwyzszego-dariusza-zawistowskiego>. Stan na 5 lutego 2018 r.

²⁹ <http://wyborcza.pl/7.75398.23108831.krakowa-rada-ziobrownictwa-zobacz-kim-sa-nowi-sedziowie.html>

³⁰ Komisja Wenecka, 11 grudnia 2017 r. [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2017\)031-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2017)031-e)

³¹ Komisja Wenecka, 11 grudnia 2017 r., s. 9

³² Artykuł 61 ust. 1 ustawy o Sądzie Najwyższym: http://orka.sejm.gov.pl/proc8.nsf/ustawy/2003_u.htm

SĘDZIA ŻUREK

Waldemar Żurek jest sędzią Sądu Okręgowego w Krakowie i był rzecznikiem prasowym Krajowej Rady Sądownictwa (KRS). Zgodnie ze zmianami w ustawie o KRS, kadencja „starej” KRS wygasła w dniu 3 marca 2018 r. Od końca 2015 r. był sędzią Żurek był jednym z głośniejszych krytyków rządowej reformy sądownictwa. W ciągu dwóch ostatnich lat, różne organy władzy wszczynały przeciwko niemu i członkom jego rodziny postępowania karne i dyscyplinarne. W lutym 2018 r. Zgromadzenie Przedstawicieli Sędziów Okręgu Krakowskiego przyjęło uchwałę, w której stwierdzono, że działania podejmowane przez organy ścigania przeciwko sędziemu Żurkowi miały „charakter represyjny”³³. W mediach publicznych przeprowadzona była kampania oszczerczych pomówień przeciwko sędziemu Żurkowi, wskutek czego zaczął on otrzymywać nienawistne maile i smsy³⁴. Zgromadzenie Przedstawicieli Sędziów wyraziło sprzeciw w szczególności względem postępowania prowadzonego przeciwko sędziemu Żurkowi przez Centralne Biuro Antykorupcyjne (CBA)³⁵. Obawy wzbudziły błędy proceduralne w postępowaniu, które „przez 6 miesięcy toczyło się bez jego formalnego wszczęcia i poinformowania go o tym fakcie”³⁶. Ponadto, Zgromadzenie Przedstawicieli Sędziów zwróciło z niepokojem uwagę na „bezpodstawne nachodzenie przez funkcjonariuszy [CBA] niektórych sąsiadów sędziego Waldemara Żurka, czy osoby która rozlicza mu podatki”³⁷.

Przesłuchania sędziego przez CBA zaczęły się w 2016 r., w ich trakcie przeanalizowane zostały oświadczenia majątkowe sędziego Żurka. Przesłuchania zostały zakończone w styczniu 2018 r. konkluzją, że sędzia nie naruszył w sposób istotny prawa. Jednak do czasu opublikowania niniejszego dokumentu, sędzia Żurek nie otrzymał oficjalnego potwierdzenia zamknięcia postępowania w jego sprawie.

W dniu 17 stycznia 2018 r. nowo powołana prezes Sądu Okręgowego w Krakowie odwołała sędziego Żurka z funkcji rzecznika prasowego tego sądu. Nowa prezes została powołana przez Ministra Sprawiedliwości na początku stycznia, po telefonicznym odwołaniu przez Ministra poprzedniej prezes w czasie jej urlopu.³⁸ Decyzja o odwołaniu sędziego Żurka wywołała sprzeciw 6 z 8 sędziów Kolegium Sędziów, którzy uznali je za nieuprawnione, ponieważ nie zostało poddane pod głosowanie przez Kolegium zgodnie z rutynową praktyką³⁹. W dniu 29 stycznia 2018 r. tych sześciu sędziów zrezygnowało z zasiadania w Kolegium na znak sprzeciwu wobec odwołania sędziego Żurka z funkcji rzecznika prasowego⁴⁰.

Przeciwko sędziemu Żurkowi zostało zainicjowane postępowanie dyscyplinarne w związku z jego udziałem w lipcu 2017 r. w protestach w obronie niezawisłości sądownictwa. Wspierany przez Stowarzyszenie Sędziów Polskich Iustitia, w dniu 16 lipca wygłosił on przemowę na demonstracji. Po tej przemowie, prorządowa Gazeta Polska wniosła do Sądu Okręgowego w Krakowie o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego przeciwko sędziemu Żurkowi. Rzecznik dyscyplinarny przy Sądzie Apelacyjnym w Krakowie uznał, że brak jest przesłanek do kontynuowania postępowania dyscyplinarnego w sprawie sędziego Żurka⁴¹.

3. WOLNOŚĆ WYRAŻANIA POGLĄDÓW: ODPOWIEDZIALNOŚĆ KARNA ZA WYRAŻANIE POGLĄDÓW

W dniu 6 lutego 2018 r. Prezydent RP podpisał nowelizację ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej (IPN), zgodnie z którą publiczne twierdzenie, że Polska jest współodpowiedzialna za Holokaust stanowi przestępstwo. Jednocześnie Prezydent skierował nowelizację (art. 55 a) do Trybunału Konstytucyjnego, który

³³ Uchwała Zgromadzenia Przedstawicieli Sędziów Sądu Okręgowego w Krakowie w dniu 26 lutego 2018r. W dokumentacji Amnesty International.

³⁴ Uchwała Zgromadzenia Przedstawicieli Sędziów Sądu Okręgowego w Krakowie. Wywiad dla Amnesty International w dniu 8 czerwca 2017 r. I 29 stycznia 2018 r.

³⁵ Po polsku: Centralne Biuro Antykorupcyjne

³⁶ Uchwała Zgromadzenia Przedstawicieli Sędziów Sądu Okręgowego w Krakowie, s. 1-2.

³⁷ *Ibid*

³⁸ Wywiad z sędzią Żurkiem z dnia 29 stycznia 2018 r., Warszawa.

³⁹ <http://www.polsatnews.pl/wiadomosc/2018-01-30/sedziowie-opuszczaja-kolegium-sadu-okregowego-w-krakowie-powodem-odwolanie-waldemara-zurka-z-funkcji-rzecznika/>

⁴⁰ <http://www.iustitia.pl/informacje/2072-oswiadczenie-sedziow-o-rezygnacji-z-czlonkostwa-w-kolegium-sadu-okregowego-w-krakowie>

⁴¹ <http://www.rp.pl/Sedziowie-i-sady/308319942-Rzecznik-dyscyplinarny-brak-podstaw-do-postepowania-dyscyplinarnego-wobec-sedziego-Zurka.html>

ma zbadać, czy jest ona zgodna z art. 54 Konstytucji gwarantującym „wolność wyrażania poglądów”. Pomimo przekazania ustawy do TK⁴², weszła ona w życie w dniu 1 marca 2018 r.⁴³

Zgodnie z nowelizacją, każda organizacja pozarządowa lub Instytut Pamięci Narodowej mogą wnieść powództwo cywilne o ochronę dóbr osobistych przeciwko każdej osobie, która narusza „dobre imię Rzeczypospolitej Polskiej” lub „Narodu Polskiego” (Artykuł 53o). Ponadto „Kto publicznie i wbrew faktom przypisuje Narodowi Polskiemu lub Państwu Polskiemu odpowiedzialność lub współodpowiedzialność za popełnione przez III Rzeszę Niemiecką zbrodnie nazistowskie [...] podlega grzywnie lub karze pozbawienia wolności do lat 3.” (Artykuł 55a pkt. 1).

W dniu 15 lutego 2018 r. Marszałek Senatu zwrócił się do Polaków mieszkających za granicą o „dokumentowanie i reagowanie na przejawy antypolonizmu, krzywdzące nas sformułowania i opinie. Proszę o powiadamianie naszych ambasad [...] o pomówieniach naruszających dobre imię Polski.”⁴⁴

Amnesty International uważa, że zmiana ustawy o IPN narusza prawo do wolności wyrażania poglądów gwarantowane międzynarodowym prawem praw człowieka wiążącym Polskę. Wolność wyrażania poglądów może zostać ograniczona tylko wtedy, gdy jest to niezbędne i proporcjonalne, z uwagi na ochronę dobrego imienia i praw innych osób lub w interesie bezpieczeństwa państwowego, integralności terytorialnej lub bezpieczeństwa publicznego, porządku publicznego, ochrony zdrowia i moralności. Ustawy zakazujące znieważania i braku poszanowania dla instytucji i symboli państwowych oraz ustawy, których celem jest ochrona honoru państwa są sprzeczne z prawem międzynarodowym i standardami praw człowieka oraz z wolnością wyrażania poglądów. Ustawy wprowadzające odpowiedzialność karną za wyrażanie poglądów o faktach historycznych są sprzeczne z zobowiązaniami państw w zakresie poszanowania wolności wyrażania poglądów.

Ustawa o IPN została po raz pierwszy wykorzystana w dniu 5 marca 2018 r. przez Fundację Reduta Dobrego Imienia – Polska Liga przeciw Zniesławieniom (RDI), organizację nacjonalistyczną powiązaną z rządem. RDI wniosła powództwo przeciwko Argentyńskiej gazecie Página 12 za wykorzystanie zdjęcia z 1950 r. przedstawiającego żołnierzy podziemia antykomunistycznego w kontekście artykułu o pogromie w Jedwabnym, gdzie setki Żydów zostało zamordowanych przez polskich sąsiadów podczas II Wojny Światowej. Zdaniem RDI stanowiło to „manipulację i działanie na szkodę narodu polskiego”.⁴⁵

4. WOLNOŚĆ ZGROMADZEŃ: ATAKI NA PROTESTUJĄCYCH

Amnesty International z niepokojem obserwuje sytuację osób, które uczestniczyły w pokojowych protestach. Od lipca 2017 r. tysiące osób wyszło na ulice w miastach w Polsce, żądając poszanowania Konstytucji, niezależnego sądownictwa i poszanowania praw człowieka i podstawowych wolności. W czasie demonstracji stosowano szereg środków zabezpieczających zgromadzenia, które często naruszały wolność pokojowych zgromadzeń i wyrażania poglądów.

W grudniu 2016 r. Parlament wprowadził restrykcyjne zmiany do ustawy o zgromadzeniach⁴⁶. Nowelizacja weszła w życie w kwietniu 2017 r. po tym jak Trybunał Konstytucyjny uznał ją za zgodną z Konstytucją⁴⁷. Ustawa stanowi, że „zgromadzenia cykliczne” organizowane przez ten sam podmiot, w tym samym miejscu kilka razy w roku mają pierwszeństwo nad innymi zgromadzeniami planowanymi w tym samym miejscu i czasie. Przykładem takiego „zgromadzenia cyklicznego” są przerwane demonstracje zwoływane 10-ego dnia każdego miesiąca celem upamiętnienia katastrofy lotniczej z 2010 r. w Smoleńsku, w której zginął ówczesny prezydent Lech Kaczyński i 95 innych osób (tzw. miesięcznice). Powołując się na przepisy tej ustawy, władze rutynowo zakazywały kontrademonstracji w okolicach Pałacu Prezydenckiego, gdzie odbywały się miesięcznice. Pomimo zakazu, protestujący dalej organizują kontrademonstracje w okolicach zgromadzeń upamiętniających katastrofę lotniczą. Policja odpowiada karą grzywny nakładanymi na osoby biorące udział w kontrademonstracjach za „przeszkadzanie w przebiegu niezakazanego zgromadzenia”⁴⁸ lub za „zakłócanie spokoju, krzykiem, hałasem, alarmem lub innym wybrykiem”⁴⁹.

⁴² W czasie pisania tego tekstu, postępowanie przed TK było w toku.

⁴³ <https://www.tvn24.pl/wiadomosci-z-kraju,3/novelizacja-ustawy-o-ipn-weszla-w-zycie,818841.html>

⁴⁴ <https://www.senat.gov.pl/aktualnosci/art.10422.list-marszalka-senatu-do-polonii-i-polakow-za-granica-w-zwiazku-z-ustawa-o-ipn.html>

⁴⁵ <http://rdi.org.pl/>

⁴⁶ Helsińska Fundacja Praw Człowieka. „Trybunał Konstytucyjny: Nowelizacja ustawy o zgromadzeniach jednak zgodna z Konstytucją” 16 marca 2017: <http://www.hfpr.pl/en/constitutional-tribunal-amendments-to-assemblies-act-constitutional-despite-all-objections/>

⁴⁷ W konsekwencji międzynarodowej i krajowej krytyki tej ustawy, Prezydent skierował ją do Trybunału Konstytucyjnego w grudniu 2016 r.

⁴⁸ Artykuł 52§1 Kodeksu wykroczeń.

⁴⁹ Artykuł 51§1 Kodeksu Wykroczeń.

W raporcie z października 2017 r. zatytułowanym „Polska: Demonstracje w obronie praw człowieka: Zastraszanie, inwigilacja i ściganie uczestników protestów”⁵⁰, Amnesty International opisała niepokojącą praktykę pociągania do odpowiedzialności karnej za udział w demonstracjach oraz działania policji skutkujące zastraszaniem uczestników demonstracji. Potępiane praktyki to nękanie i zastraszanie protestujących, przy zastosowaniu różnych technik fizycznego uniemożliwiania zgromadzonemu udziału w protestach, w tym stłaczanie grup demonstrantów w tzw. „kocioł”, monitorowanie i inwigilacja w czasie demonstracji; stosowanie pogroźek i wizyty policji w domu; wszczynanie postępowania karnego i ściganie wielu obywateli. Demonstrujące kobiety oraz kobiety związane z organizacjami kobiecymi informowały także o werbalnych i fizycznych atakach ze strony uczestników prądkowych demonstracji.

W czasie przygotowywania niniejszego dokumentu setki demonstrantów oczekiwały na postępowania sądowe inicjowane na podstawie Kodeksu wykroczeń, a w niektórych przypadkach także na podstawie Kodeksu karnego. Około 500 spraw przeciwko demonstrującym znajduje się na etapie postępowania przygotowawczego. Wprawdzie w większości spraw, o których Amnesty International posiada wiedzę, sądy z miejsca umarzały postępowanie, uniewinniały demonstrantów pokojowych zgromadzeń lub zmniejszały kary grzywny, to jednak istnieją w dalszym ciągu obawy co do przebiegu spraw, które są w toku. W świetle rosnących obaw o niezawisłość sądów w Polsce, a zwłaszcza mając na uwadze wymianę prezesów sądów, Amnesty International jest zaniepokojona, że ściganie pokojowych demonstrantów na podstawie Kodeksu wykroczeń lub Kodeksu karnego stanowi nieproporcjonalną i zbędną ingerencję w wolność wyrażania poglądów i wolność zgromadzeń.

5. REKOMENDACJE DLA RZĄDU POLSKI

- Apelujemy o zmianę ustaw o ustroju sądów powszechnych, Krajowej Radzie Sądownictwa i Sądzie Najwyższym oraz uchylenie przepisów osłabiających niezależność sądownictwa i stanowiących zagrożenie dla prawa do rzetelnego procesu.
- Apelujemy o zmianę ustawy o zgromadzeniach poprzez usunięcie przepisów dotyczących „zgromadzeń cyklicznych”, które dają pierwszeństwo tym zgromadzeniom względem innych i które wymagają zachowania odległości co najmniej 100 metrów pomiędzy dwoma lub więcej zgromadzeniami, odbywającymi się w tym samym czasie.
- Apelujemy o zmianę ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej poprzez uchylenie przepisów wprowadzających odpowiedzialność karną za wypowiedzi chronione wolnością wyrażania poglądów, jako mogących mieć mrozący efekt na wolność wyrażania poglądów w Polsce.
- Apelujemy o zaprzestanie wszelkich działań, w tym także o niewszczynianie postępowań dyscyplinarnych, które mogą zastraszać sędziów orzekających zgodnie z Konstytucją i międzynarodowymi standardami praw człowieka.

⁵⁰ https://amnesty.org.pl/wp-content/uploads/2017/10/Polska_Demonstracje-w-obronie-praw-czlowieka.pdf

**AMNESTY INTERNATIONAL TO
GLOBALNY RUCH NA RZECZ
PRAW CZŁOWIEKA.
JEŚLI NIESPRAWIEDLIWOŚĆ
SPOTYKA JEDNĄ OSOBĘ,
DOTYKA NAS WŚZYSTKICH.**

KONTAKT

amnesty@amnesty.org.pl

+48 (0) 22 827 60 00

MEDIA SPOŁECZNOŚCIOWE

www.facebook.com/AmnestyPolska

[@AmnestyPL](https://twitter.com/AmnestyPL)